

Eskiçağ'dan Modern Çağ'a
ORDULAR

- Oluşum, Teşkilât ve İşlev -

Editör
Feridun M. Emecen

KİTABEVİ

KİTABEVİ• 351

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Tarih Araştırma Merkezi ile

KİTABEVİ

ortak yayımdır

Kapak

Minyatür

Dizgi - İç Düzen

Hülya Aşkın

Baskı

Çalış Ofset

Davutpaşa Caddesi No: 8

Topkapı - İstanbul

Cilt

Bayrak Matbaacılık

İstanbul, Mayıs 2008

ISBN 978-975-9173-78-4

T.C.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

Sertifika No: 0107-34-007408

Online Satış

www.kitabus.com

© KİTABEVİ Çatalçeşme Sk. No: 54/A Cağaloğlu-İSTANBUL

Tel: (0212) 512 43 28 -511 21 43 • Faks: 513 77 26

Sevr Antlaşması'na Göre Osmanlı Ordusu

Ali Arslan*

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yer aldığı taraf savaşı kaybetmiş, Osmanlı topraklarını paylaşmak isteyen İtilaf Devletleri ise savaşı kazanmışlardı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında, Anadolu'yu bile parçalamak niyetinde olan İtilaf Devletleri bu istikamette çalışmalarına başlamışlar ve işe Türkiye'nin deniz, demir ve kara yollarına el koymakla başlamışlardı.

Sevr diye bilinen antlaşmaya San Remo(18-26 Nisan 1920) Konferansı'nda hiçbir Osmanlı Heyeti'nin görüşüne başvurmadan son şekli verildi. 11 Mayıs 1920'de Tefvik Paşa başkanlığındaki heyete bildirdiler. 22 Haziran 1920'de Yunan ordusunu taarruza geçirdiler. İtilaf Devletleri 17 Temmuz'da Osmanlı Hükümeti'ne antlaşmayı imzalamak için 10 gün süre vermişlerdi. 22 Temmuz'da Saltanat Şurası'nda Topçu Ferik Rıza Paşa dışındaki 51 kişi kabul edilmesi yönünde görüş bildirmişti. 10 Ağustos 1920'de Maarif Nazırı Bağdatlı Hadi Paşa, Şura-yı Devlet Reisi Rıza Tefvik ve Bern Büyükelçisi Reşat Halis tarafından imzalanmıştı. Ancak Ankara'daki BMM Hükümeti tarafından şiddetle redd edilen bu anlaşma yürürlüğe girmemişti. Milli Mücadele'nin yapılmaması halinde Sevr Anlaşması yürürlüğe girecek ve askeri yapı da buna göre şekillenecekti.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

Mevcut Orduların Dağıtılıp Yeni Orduyu Oluşturacak Komisyonların Kurulması

Sevr Antlaşması'nın yürürlüğe girmesini takib eden altı ay zarfında, bu anlaşma ile belirlenen Padişahın hassa kıtaatı, Jandarma kıtaatı, yedek kuvvetler hariç bütün askeri birlikler terhis ve lağv edilecekti¹. Bu işlemler ile Osmanlı ordusunun mevcut silah, mühimmat ve istihkamları hakkında kararlar Müttefikin Askerî Kontrol ve Tensikat Komisyonu tarafından verilecekti. Deniz Kuvvetleri ile ilgili kararı Bahri Kontrol Komisyonu, Hava Kuvvetleri ile ilgili kararı da Havaî Kontrol Komisyonu verecekti².

Böylece Sevr Antlaşması ile kurulması tasarlanan ordunun oluşumunda Osmanlı Hükümeti'nin hiçbir müdahalesi olmayacaktı.

Kurulacak Osmanlı Ordusu'nun Yapısı

Kara Kuvvetleri

Sevr Anlaşması ile kurulacak yeni Osmanlı ordusu diye takdim edilen askeri birlikler esas itibariyle hepsi kara birlikleri olup üç kısma ayrılmıştı.

a- **Padişahın hassa kıtaatı:** Devlet başkanı konumundaki padişahı yanında bulunacaktı.

b- **Jandarma kıtaatı:** Ülkedeki emniyet va asayişini sağlamak ve "ekalliyetlerin muhafazasını temin etmek"le görevli olacaktı.

c- **Takviye (Yedek) kuvvetler:** Büyük bir olay meydana geldiğinde Jandarma askerlerini takviye edecek ve "gerekirse" hudutların gözetimini sağlayacaktı³.

Osmanlı Devleti'nde kurulacak ordu sadece jandarma, bunun yedek kuvvetleri ile padişahın muhafızlarından meydana gelecekti.

Deniz Kuvvetleri

Osmanlı sahillerinde inzibatın sağlanması ve balıkçılıkta kullanılması için 7 ganbot(Sloops) ve 6 torpido'yu geçmeyecek miktarda gemiye sahip ol-

¹ Sevr Antlaşması (Nihat Erim, Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri, Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları, Ankara 1953, s.525-691), m. 153.

² Sevr Antlaşması, m. 200-202.

³ Sevr Antlaşması, m. 152.

ma hakkı Osmanlı Devleti'ne tanınmıştı⁴. Bu deniz gücü değil bir nevi sahil jandarması olacaktı.

Hava Kuvvetleri

Osmanlı Devleti'nin kara ve deniz kuvvetlerinde hiçbir "tayaran aleti" yani havada uçma yeteneğine sahip hiç bir aleti bulunmayacaktı⁵. Kısacası Sevr'e göre hava kuvvetlerine sahip olmayacaktı.

Kurulacak Osmanlı Ordusu'nun Sayısı

a- Padişahın hassa kıtaatı

Devlet başkanının maiyetinde olacak bu birlikler "bir erkan-ı harb" ile piyade ve süvarilerden oluşacaktı. Subaylar dahil bu askeri birliğin sayısı yedi yüzü(700) aşmayacaktı⁶.

Padişahın Hassa Kıtası'nın dağılımı:

Birlikler	Azami mevcut
Karargah	100
Piyade	425
Süvari	125
Hizmet	50
Yekun	700

Padişahın hassa kıtaatı karargah kısmına generaller, her rütbeden subaylar ve askerî memurlar da dahildi⁷.

b- Jandarma kıtaatı:

Yeni kurulacak ve Osmanlı ordusunun ana iskeletini oluşturacak Jandarmanın toplam sayısı 35000'i aşmayacaktı⁸.

⁴ Sevr Antlaşması, m. 181.

⁵ Sevr Antlaşması, m. 191-194.

⁶ Sevr Antlaşması, m. 154.

⁷ Sevr Antlaşması, m. 154 bağlı 1 nolu tablo.

⁸ Sevr Antlaşması, m. 156.

c-Takviye kuvvetler:

Takviye Birliklerinin sınıfları⁹

Birlikler	Azami mevcut
Karargah (Komutanlık, Subay ve personel)	100
Piyade	8200
Topçu	2500
Süvari	700
İstihkam ve fennî kıtaat	2000
Fennî ve umumî hizmetler	1500
Yekun	15000

50.000 olacak Osmanlı Jandarması ile Takviye kuvvetlerinin toplam sayısına erkan-ı harbler, zabıtlar, askeri okulların eğitim kadrosu ve idareciler ile depo görevlileri de dahildi¹⁰. Osmanlı Harbiye Nezareti ve Genel Kurmay Başkanlığı ve bunlara bağlı idari teşkilatlarda görevli bulunanlar da Osmanlı ordusu içerisinde kabul edileceklerdi¹¹.

Osmanlı Devleti, yukarıda belirtilen kuvvetler dışında, olağan üstü durumlar dahil, hiç bir ad ve amaçla "mütemmim" tamamlayıcı kadrolara da sahip olamayacaktı¹².

Osmanlı ordusu gönüllü şahıslardan oluşacaktı. İrk ve mezheb ayrımı yapılmadan, her muntıkada askeri birlikler Müslüman ve Hristiyanların nüfus oranlarına göre oluşturulacaktı¹³.

Osmanlı Devleti'nde kurulmasına izin verilecek ordu unvanlı jandarma teşkilatıdır. Bu ordunun Osmanlı arazisinde jandarma ihtiyacını bile karşılaması mümkün değildi.

⁹ Sevr Antlaşması, m. 157'ye bağlı 2 nolu tablo.

¹⁰ Sevr Antlaşması, m. 155.

¹¹ Sevr Antlaşması, m. 164.

¹² Sevr Antlaşması, m. 162.

¹³ Sevr Antlaşması, m. 165-167.

Osmanlı Ordusunun Kullanabileceği Silahlar

a- Padişahın hassa kıtaatı

Padişahın hassa birlikleri sadece tabanca, tüfek, hafif ve ağır makineli tüfek bulundurabilecekti¹⁴.

b- Jandarma kıtaatı

Ülkedeki emniyet va asayişini sağlamakla görevli olacak Jandarma birlikleri tabanca dışında sadece mitralyöz(makineli tüfenk) kullanabileceklerdi. Bu jandarma birlikleri "ne topa ne de eslihayı malik olmayacak"lardı¹⁵.

c- Takviye (Yedek) kuvvetler: büyük bir olay meydana geldiğinde Jandarmaya destek çıkacak veya sınırları gözetleyecek olan Takviye Kuvvetleri tabanca, hafif ve ağır makineli tüfek ile dağ topu kullanabilecekti. Birisi yedek olmak üzere beş toptan oluşan on beş batarya meydana getirilecekti. Bu Takviye birliklerinde sahra topu veya ağır top kullanımına müsaade edilmeyecekti. Kullanılacak silahlara sınırlama getirildiği gibi, bulundurulacak silah ve mühimmat stoklarının miktarı da belirlenmişti¹⁶.

d- Deniz Kuvvetleri

30 Ekim 1918'de Osmanlı elinde bulunan bütün askerî gemilerin İtilaf Devletleri'ne devr edilmiş olduğu kayda geçirilmişti. Osmanlı sahillerinde inzibatın sağlanması ve balıkçılıkta kullanılması için 7 ganbot(Sloops) ve 6 torpido'yu geçmeyecek miktarda gemiye sahip olma hakkı Osmanlı Devleti'ne tanınmıştı. Ancak bu gemilerin hangilerinin yeni kurulacak Osmanlı Bahriyesi'nde görev yapacağına Bahriye Kontrol Komisyonu karar verecekti. Bu gemilerin isimleri şunlardı:

Ganbotlar: Aydın Reis, Burak Reis, Sakız, Preveze, Hızır Reis, Kemal Reis, İsa Reis.

Torpidolar: Sivrihisar, Sultanhisar, Dıraç, Musul, Akhisar, Yunus.

Görev yapacak bu gemilerdeki torpil ve torpil kovanları kaldırılacaktı. Ganbotlarda 77 milimetre çapından küçük iki top ile iki mitralyöz, torpidolarda ise 77 milimetre çapından küçük bir top ve hafif silahlar bulundurulacaktı¹⁷.

¹⁴ Sévr Antlaşması, m. 154 bağılı 1 nolu tablo.

¹⁵ Sévr Antlaşması, m. 156.

¹⁶ Sévr Antlaşması, m. 171 bağılı 3 nolu tablo.

¹⁷ Sévr Antlaşması, m. 181.

Esasında Sevr ile çizilen bu güce verilen silahlara bakıldığında deniz kuvvetleri demek doğru değildir.

e- Hava Kuvvetleri

Osmanlı Devleti'nin kara ve deniz kuvvetlerinde hiçbir "tayaran aleti" yani havada uçma yeteneğine sahip hiç bir aleti bulunmayacaktı. Bu sınırlamaya "kabil-i sevk balon"lar da dahildi. Sevr Antlaşması yürürlüğe girmesinden itibaren iki ay zarfında kara ve deniz ordularında bulunan bütün havacılar terhis edilecekti. Ayrıca İşgal kuvvetlerinin bütün unsurları ayrılarına kadar Türkiye arazisi işgal kuvvetlerinin uçuşuna açık olacaktı¹⁸. Kısacası Sevr'e göre hava kuvvetleri bulunmayacak ve bu görev İtilaf devletlerine havale edilecekti.

Osmanlı Ordusunun Görev Bölgelerine Göre Dağılımı

a- Padişahın hassa kıtaatı

İstanbul'da, Padişahın maiyyetinde bulunacaktı.

b- Jandarma kıtaatı

Jandarma birlikleri ülkenin taksim edilecek muntıklarına dağıtılacaktı. Her muntıkada piyade ve süvarilerden oluşan idari hizmetleri ve sihiyesi bulunan bir kıta teşkil edilecekti. Bu kıta'ya, vilayet, sancak, kaza ve sair yerlerde sabit müfrezeler yerleştirilerek emniyet ve asayiş sağlamaya çalışılacaktı. Bu muntika kıta'asının bir veya çeşitli yerlerde "seyyar ihtiyatları" bulunacaktı. Herhangi muntıkadaki bir kıta'nın mevcudu ülkedeki Jandarma kıtaatının dörtte birini aşamayacaktı. Bir muntıkadaki jandarmalar o muntika dışında kullanılamayacaktı. Ancak, bir ihtiyaç vukunda Askerî Kontrol ve Tensikat Komisyonu'nun izni ile jandarmalar belirlenen muntika dışında görev yapabileceklerdi¹⁹. Jandarma muntıklarının tesbit edilmesi, jandarmaların dağıtılması ve daha sonra teftiş edilmesi Askerî Kontrol ve Tensikat Komisyonu tarafından gerçekleştirilecekti²⁰.

c- Takviye (Yedek) kuvvetler:

Bu birlikler; piyade, süvari, cebel topçusu ve istihkam kısımlarından meydana gelecekti. Ayrıca "kıtaat-ı fenniye ve umumiyesi"de bulunacaktı²¹.

¹⁸ Sevr Antlaşması, m. 191-194.

¹⁹ Sevr Antlaşması, m. 156.

²⁰ Sevr Antlaşması, m. 200/2-b,c.

Bu Takviye kuvvetlerinin kurulması ve bunların çeşitli araziye dağıtılması ve daha sonra teftiş edilmesi Askerî Kontrol ve Tensikat Komisyonu tarafından gerçekleştirilecekti²².

Bu birlikler çeşitli bölgelere dağıtılacaktı. Bir yerdeki Takviye birlikleri toplam Takviye birliklerinin üçte birini aşamayacaktı. Bu kural dışına çıkmak ancak Askerî Kontrol ve Tensikat Komisyonu'nun izni ile gerçekleşebilecekti²³.

Sayı bakımından yetersiz olan Osmanlı birliklerinin İtilaf Devletleri tarafından tesbit edilecek muntikalara dağıtılacaktı. İhtiyaç halinde bu birliklerin yardım için bir muntikadan diğerlerine geçişleri de ancak İtilaf Devletleri'nin izni ile gerçekleşecekti. Dağ topuna sahip Takviye birliklerinin yerleşecekleri bölgeler veya ihtiyaç halinde başka bölgeye intikalleri de Askerî Kontrol Komisyonu'nun iznine bağlı olacaktı.

Subaylar

Erkan-ı harb(kurmay)ler dahil olduğu halde subayların oranı, Osmanlı ordusunun toplamının yirmide birini geçmemesi gerekiyordu. Küçük zabıtlar için ise bu oran onikide bir oranını aşmaması lazımdı²⁴. Ordunun beyni olan subayların oranının arttırılmaması için sınırlama konması, subaylardan oluşacak küçük bir ordunun kısa bir sürede güçlü bir orduya dönüşmesinin önüne geçmek için düşünülmüş olmalıdır.

Osmanlı Askerî İdaresi

Osmanlı Devleti'nde Harbiye Nezareti ve Genel Kurmay Başkanlığı bulunacaktı. Ancak bu kurumlarda veya bunlara bağlı idari teşkilatlardaki askerî görevlilerin miktarına Askerî Kontrol Komisyonu karar verecekti²⁵.

Özel statüye kavuşturulacak Marmara Denizi ve civarını kapsayan Boğazlar Bölgesi'ndeki Osmanlı ve Yunan jandarmaları Beynelmüttefikin Umum Kuva-yı İşgaliye Kumandanlığı emrinde olacaklardı²⁶. İhtiyaç halin-

21 Sevr Antlaşması, m. 157.

22 Sevr Antlaşması, m. 200/2-b,c.

23 Sevr Antlaşması, m. 157.

24 Sevr Antlaşması, m. 158.

25 Sevr Antlaşması, m. 164.

26 Sevr Antlaşması, m. 161.

de Boğazlar Bölgesine sevk edilecek askerler ile Padişaha ait Hassa Muhafaza Kıtaaatı, Umum Kuva-yı İşgaliye Kumandanlığı'na bağlı olacaktı²⁷.

şekil bakımından Osmanlı Harbiye Nezareti ve Genel Kurmay Başkanlığı olmasına rağmen esasında Osmanlı ordusunun idaresi Askeri Kontrol Komisyonu vasıtası ile İtilaf Devletleri'ne aittir.

Sonuç

Eğer yürürlüğe girseydi, Türkiye'yi her alanda kontrol altında daimi olarak tutmak isteyen İtilaf Devletleri, Osmanlı ordusunu fiilen ortadan kaldırarak bunu güvenceye almış olacaktı.

Sevr Antlaşması ile kurulması tasarlanan ve esas itibariyle jandarma niteliğine haiz olan ordunun oluşumunda Osmanlı Hükümeti'nin hiçbir müdahalesi olmayacaktı. Bu birliklerin hangi bölgeye ne kadar yerleştirileceğine de yine İtilaf Devletleri karar verecekti.

Bütün alanlarda çalışacak subay, asker vesair askeri görevlilerin toplam sayısı kesin olarak 50700'ü aşamayacaktı. Sayısal olarak yetersiz olan bu birliklerin herhangi bir bölgede toplanmasına da Osmanlı Hükümeti karar veremeyecekti.

Osmanlı Devleti'nin hava kuvvetleri bulunmayacaktı. Hafif silahları elde edebilecek Osmanlı birliklerinde dağ topu kullanma hakkına sadece 15000 kişilik ihtiyat birliği sahib olacaktı. Bu birliklerin sahra topları kullanması yasaklanacaktı. Sahil jandarması niteliğindeki deniz kuvvetleri de ancak 77 milimetre çapından küçük silahlar bulundurabilecekti. Bu silah sınırlamaları ile Osmanlı ordusunun muharebe kabiliyeti tamamen ortadan kaldırılmıştı.

Harbiye Nezareti ve Genel Kurmay Başkanlığı şekil bakımından mevcudiyetlerini koruyor görünseler de esasında Osmanlı Devleti'nde askeri teşkilat tamamen İtilaf Devletleri'nin kontrolüne girmiş olacaktı.

Kısacası, Sevr Antlaşması ile Türkiye'nin askeri kabiliyetine tamamen son verilmesi hedeflenmişti.

²⁷ Sevr Antlaşması, m. 178/3